

ROMÂNIA ÎN JOCUL DIPLOMATIC AL IMPERIULUI RUS LA ÎNCEPUTUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Ion GUMENĂI

Universitatea de Stat din Moldova

Tema propusă spre dezbateri pornește de la o serie de declarații greșite ale istoriografiei ruse, sovietice și post-sovietice cu referire la neutralitatea României în primii ani ai Primului Război Mondial.

Prin urmare, se încearcă a dezvălui informații din cadrul Ministerului Afacerilor Externe al Imperiului Rus și de a stabili adevăratele interese și jocuri de culise diplomatice care au avut loc în această perioadă și poziția mai multor funcționari, cu privire la o problemă sau alta, rezultate din poziția pe care a luat-o România. Referințe ce pot fi culese din documentele emise de către Ministerul de Externe al Imperiului Rus, dar, în principal, din Zilnicul acestei instituții.

Cuvinte-cheie: *Primul Război Mondial, România, Imperiul Rus, Ministerul de Externe, Transilvania.*

ROMANIA IN THE DIPLOMATIC PLAYING OF THE RUSSIAN EMPIRE AT THE BEGINNING OF THE FIRST WORLD WAR

The theme proposed for debate starts from a number of wrong statements of the Soviet and post-Soviet Russian historiography referring to Romania's neutrality in the early years of the First World War.

Therefore is trying a reveals information within Ministry of Foreign Affairs of the Russian Empire to establish the true interests and diplomatic backstage games that took place during this period and the position of various officials, concerning one issue or another, as a result from the position which took Romania, references which can be removed from the Ministry of Foreign Affairs documents, but mainly from daily journal of this institution

Keywords: *World War I, Romania, Russian Empire, the Foreign Ministry, Transylvania.*

Relațiile româno-ruse au purtat tot timpul un caracter contradictoriu, sau cel puțin acestea așa continuă să fie tratate într-o serie de lucrări istoriografice. Înțelegerea evoluției acestor relații devine și mai dificilă atunci când se ajunge la anumite situații tensionate sau confruntări.

Tocmai despre o astfel de situație se poate vorbi în cazul începutului Războiului Națiunilor, cu atât mai mult cu cât istoriografia de sorginte rusă continuă să trateze relațiile dintre România și Imperiul Rus din acel moment în mare parte încă tendențios.

Respectiva circumstanță ne face să revenim încă o dată la acest subiect pornind de la analiza documentelor emenate din cadrul structurilor ruse ce aveau în sarcină coordonarea evoluției relațiilor dintre Imperiu și un stat aliat al Antantei.

În acest context am demara șirul evenimentelor cu data de 11 iulie 1914, când în Zilnicul Ministerului de Externe al Imperiului Rus se consemna că ambasadorul francez l-a invitat la reședința sa la micul dejun pentru a face schimb de păreri pe S.D. Sazonov, pe ambasadorul Marii Britanii și pe reprezentantul României. În același timp, ambasadorul francez i-a rugat pe numiții invitați să transmită în regim de urgență guvernelor sale rugămintea să fie elaborat de comun acord un plan de acțiuni. În mod normal, această solicitare a fost transmisă și reprezentantului României, autorul Zilnicului afirmând: „Fapt ce a dus la încadrarea României în acțiunea comună, și pentru noi a fost convenabilă atragerea României de partea noastră, pentru România însă este evident că a fost onorabil de a participa la egal alături de marile state la pașii diplomați întreprinși” [1, p.26].

Ni se pare puțin eronată poziția reprezentantului Ministerului de Externe al Imperiului Rus față de România, care, după cum consideră el, a fost „una onorabilă”, prin acest calificativ de fapt fiind diminuată, considerăm, importanța ei. De fapt, acest lucru este confirmat și de către S.D. Sazonov – la acel moment ministru de externe, care în discursul său din Duma de Stat de la 27 ianuarie 1915 menționa: „În România influența germană cu anii întunecă poporul de o credință și conștiință cu noi, diminuând comunitatea intereselor noastre, atât ale celor economice ce reieșeau din vecinătatea noastră, cât și politice ce reieșeau din faptul aflării unei mare părți a concetățenilor noștri sub asuprirea Austro-Ungariei.

Bulgaria, chiar și legată de noi prin legături istorice deosebite, Germania se străduie sub diferite forme să o supună intereselor sale” [2, p.206].

Deci, nu credem că poziția României putea fi neglijată, fapt demonstrat de către ministrul de Externe rus în spusele sale de mai sus, dar și mai clar reflectat în memoriile sale, în care dânsul afirma: „Întrebarea despre participarea României în război a generat un dualism în părerile participanților Antantei (Triplei Înțelegeri). În ochii guvernului de la Petrograd scopul politicii Înțelegerii trebuia să fie ruperea legăturilor dintre România și Puterile Centrale, care ar fi garantat mai bine neutralitatea sa decât participarea activă în război. România, datorită bogățiilor sale naturale, este un puternic factor economic în Europa de Sud-Est. Rolul ei, ca furnizor de grâne și petrol, în care Germania și Austria simțeau o necesitate acută, o transforma în timpul războiului într-un factor esențial. Lipsirea dușmanilor noștri de produsele românești a devenit grija mea principală, și pentru acest serviciu guvernul imperial era gata să plătească României un preț mare” [3, p.162].

Tocmai din aceste considerente România a fost inclusă imediat în acțiunile diplomatice ale curții imperiale ruse și deja la 14 iulie 1914 în Zilnicul Ministerului de Externe al Imperiului Rus se consemna: „Ministrul plenipotențiar român l-a informat pe baronul Schilling că drept răspuns la telegrama trimisă de el la București, prin rugămintea lui S.D. Sazonov cu privire la doleanța de alăturare a României la statele ce se adresează Vienei cu scopul de a prelungi termenul ultimatumului pus Serbiei, Brătianu a informat că din cauza timpului extrem de scurt nu a putut să satisfacă această doleanță. Totodată, Brătianu l-a informat pe Diamandy despre declarația făcută de către reprezentantul austriac la București, conform căruia Austro-Ungaria nu caută să-și extindă teritoriile din contul Serbiei și că dacă chiar ea va trebui să ocupe cu forța armatelor teritoriul sârb, acest lucru va fi temporar”¹.

La acest răspuns secretarul cancelariei a obiectat că asemenea declarații au cea mai mică credibilitate, îndeosebi în cazul Austriei, care pe exemplul Bosniei și Herțegovinei arată lumii întregi cum aceasta înțelege ocuparea temporară a unui teritoriu. În același context, baronul Schilling i-a amintit domnului Diamandy spusele acestuia în timpul deplasării în teritoriile ungare, și anume: că interesele Serbiei și ale României sunt identice și impun România să fie ferm de partea Serbiei în cazul în care ultima va fi atacată de către Austro-Ungaria, ceea ce însemna de fapt nu altceva decât exercitarea unei presiuni asupra diplomatului român, astfel încât România să se apropie față de Rusia și Antanta [4, p.28].

Plenipotențiarul român nu s-a dezis de cuvintele sale; dimpotrivă, a confirmat că rămâne de aceeași părere; mai mult, dorește ca actualul conflict sârbo-austriac să nu se transforme în război, deoarece situația României ar fi foarte dificilă [5, p.28].

Între 12 și 16 iulie între ministrul plenipotențiar rus de la București Stanislas Poklevski-Koziell și capul diplomației ruse se desfășoară o corespondență intensă, a cărei esență consta în poziționarea conducerii statului român față de un eventual conflict, cu precădere a poziției lui I.I.C. Brătianu, pe de o parte, și beneficiile pe care le va primi în cazul în care va declara război Austro-Ungariei, pe de altă parte.

În cele din urmă, la 16 iulie S.D. Sazonov s-a adresat ministrului plenipotențiar rus de la București ca acesta să-i ceară lui Brătianu, în mod ultimativ și în mod categoric, să se pronunțe referitor la poziția României, dându-i de înțeles că dacă România va intra în război împotriva Austriei, va avea de câștigat anumite beneficii. În următoarea zi se concretiza că în cazul intrării în război împotriva Austro-Ungariei se va realiza unirea Transilvaniei cu România (lucru ce urma să fie susținut de Imperiul Rus, care promitea și susținerea din partea aliaților săi) [6, p.206-207].

Pentru autoritățile diplomatice ruse situația rămânea însă incertă, chiar dacă același reprezentant rus Poklevski informa la 18 iulie că în București și în presă se vehicula ideea că în cazul unui conflict România s-ar alipi Triplei Alianțe, diplomatul rus afirmând că nu este dispus încă să facă o concluzie sau supoziție, dar totuși nu crede în posibilitatea unei „perfidii fără de seamă din partea României” [7, p.304-306].

Incertitudinea poziției României este agravată și de o serie de presiuni făcute față de Ministerul de Externe rus și de o serie de alte state. Astfel, la 19 iulie Izvolski, ambasadorul rus la Paris, informa că Raymond Poincaré cerea, la rândul său, să se facă cunoscută României posibilitatea unificării Transilvaniei, în schimbul neaderării ei de partea Austro-Ungariei [8, p.304-306].

Aceleași îngrijorări veneau și de la Belgrad, de unde diplomația rusă informa, bazându-se pe datele prezentate de către M.G. Ristić, plenipotențiarul sârb la București, că problema aderării României la Puterile Centrale era ca și cum hotărâtă, rolul principal în aceasta jucându-l Regele Carol [9, p.346].

Între timp, Germania declarase război Imperiului Rus. Pentru România apăsarea unei altă problemă legată, evident, de poziția Bulgariei și de posibilitatea de a fi atacată de către aceasta. Totodată, și ministrul de Externe rus

¹ Schilling M.F. – Шилинг Маврикий Фабианович (1872 – 17 septembrie 1934), senator și secretar al Cancelariei Ministerului de Externe al Imperiului Rus.

vine cu o notă pesimistă cu referire la România, informând diplomația rusă de la Paris că de la un timp încoace există dubii privind siguranța României și că nici propunerea privind Transilvania nu a adus la nicio înțelegere cu România [10, p.150].

Totuși, demersurile diplomației ruse pe lângă președintele Consiliului de Miniștri român continuau prin informarea acestuia că revenirea Transilvaniei la România este nu doar doleanța Imperiului Rus, dar și a Franței.

După ce Poklevski informa la 21 iulie că diplomații austrieci și germani solicită intrarea României în Război de partea sa, ultimii garantând siguranța din partea Bulgariei și cedarea Basarabiei în care spun că nu sunt unități militare și că neutralitatea poate fi interpretată ca fiind dușmănoasă față de Puterile Centrale [11, p.152]². În contrapondere, S.D. Sazonov intervenea pe lângă ambasadorii ruși de la Paris și Londra cerându-le ca reprezentanții Franței și ai Marii Britanii la București să propună:

1. Sunt de acord cu cedările propuse de Rusia în cazul în care România va colabora activ cu Rusia împotriva Austriei.

2. Atâta timp cât România va lupta activ alături de Rusia împotriva Austro-Ungariei, Marea Britanie și Franța vor considera dușman orice stat care va ataca România [12, p.34].

Totuși, temerea privind aderarea României la Puterile Centrale continua să persiste. Ambasadorul rus de la Roma a informat Ministerul Afacerilor Externe rus că Antonio di San Giuliano este convins că România va adera la Austria împotriva Antantei, deoarece aceasta este dorința regelui. Informația era suplimentată și de informațiile cuprinse într-o telegramă secretă din 2 august a ambasadorului rus de la Constantinopol, în care acesta menționa că ambasadorul Italiei a confirmat faptul că România este legată printr-un acord scris cu Austria, termenul căruia expiră peste doi ani [13, p.154].

În cele din urmă, abia la 20 august Poklevski raporta că în discuție cu Ionel Brătianu acesta ar fi dispus să garanteze neutralitatea României pe parcursul întregului conflict în schimbul unei garanții (înțelegeri) că după sfârșitul războiului România ar primi toate teritoriile populate de către o majoritate românească aflată în componența Imperiului Austro-Ungar. Despre această propunere a președintelui Consiliului de Miniștri nu trebuie să cunoască nimeni – nici regele și niciunul din aliați, cel puțin până la încheierea unui astfel de acord. Câteva zile mai târziu, la 26 august, aceeași sursă informa că Ionel Brătianu și-a reiterat propunerea, adăugând că în anumite condiții România ar putea chiar să intre în război contra monarhiei austro-ungare [14, p.156-159].

Același Poklevski la 1 septembrie solicita ministrului de externe rus să facă o propunere României în sensul ca aceasta să ocupe acea parte a Bucovinei care este populată de către români ca semn de bună predispoziție a Imperiului Rus față de România [15, p.160].

Drept urmare, la 3 septembrie S.D. Sazonov a trimis reprezentantului rus de la București o telegramă cu următorul conținut: „Ocupând o parte a Bucovinei, Rusia a făcut primul pas spre a elibera aceste teritorii de ocuparea austriacă, eliberare care este dorită concomitent și de poporul rus, și de cel român. În puterea acestor fapte, guvernul imperial se adresează din nou guvernului regal chemându-l să i se alătore în scopul obținerii unui rezultat comun și-i propune sa ocupe din partea sa fără întârziere Bucovina de Sud și Transilvania.

Repartizarea armatelor ruse și române în Bucovina ar putea să aibă loc în urma înțelegerii dintre comandanții statelor majore, reieșind strict din interesele militare, cu nimic însă nu va împiedica departajarea ulterioară ce va fi efectuată de către guverne reieșind din componența etnică a populației” [16, p.161].

Este cunoscut faptul că propunerile înaintate au fost respinse, România rămânând în neutralitate. Drept urmare, la 9 septembrie Sazonov va declara că cel mult ce i se poate garanta României pentru neutralitatea sa până la sfârșitul războiului este doar o promisiune din partea celor trei mari puteri de a recunoaște după ea alipirea Transilvaniei, dacă acest lucru nu va cere de la aliata acțiuni militare speciale pentru ocuparea acestor teritorii.

În același timp, de la București Poklevski informa că Puterile Centrale i-au promis României un statut special pentru Transilvania, unele corectări ale hotarelor cu Bucovina, precum și toată Basarabia, hotarele sale fiind apărate de către un stat vasal Germaniei și Austriei – Marele cnezat al Ucrainei. Totodată, acesta informa că Împăratul Wilhelm, în cadrul ultimei vizite în Germania a regelui Carol, i-a promis că în 20 de ani Transilvania va fi a României [17, p.164].

În aceste condiții, Ministerul Afacerilor Externe rus a fost obligat de circumstanțele create să acționeze rapid, astfel încât la 13 septembrie șeful diplomației ruse propune textul înțelegerii dintre Imperiul Rus și România, iar la 15 septembrie Poklevski anunță că Ionel Brătianu a căzut de acord pentru semnarea acestei înțelegeri.

² Anume în această telegramă a plenipotențiarului rus se arată starea pesimistă a unor oameni politici români, fiind redată cuvintele lui Take Ionescu, care afirma că „România oricum este moartă, deoarece oricare hotărâre ar primi aceasta, ea ori va fi ștearsă de pe fața pământului ori va deveni ceva asemănător cu o gubernie rusă sau ungară”.

Procedura de semnare a acordului este descrisă în detalii în Zilnicul Ministerului Afacerilor Externe, în care la data de 20 septembrie se consemna: „La 16 septembrie ministrul plenipotențiar al României Diamandy l-a vizitat pe ministru și a declarat că este împuternicit să semneze nota în redacția propusă (a se vedea *Anexa 1* (în limba rusă)). Ministrul a răspuns că la raportul pe care l-a avut în ajun în fața Maiestății Sale Împăratului acesta a dat acordul privind semnarea unor astfel de note, dar și-a expus părerea că acestea urmează să fie oformate într-un formular obișnuit, adică în fiecare din ele să fie înscrise obligațiile ambelor părți. În afară de aceasta, au fost stabilite și unele mici schimbări ale unor cuvinte care nu aveau o însemnătate esențială. Diamandy a anunțat că poate semna și nota cu schimbările operate. Deja după plecarea sa a fost pregătită *nota anexă* (a se vedea *Anexa 1* (în limba rusă)), în care se propunea să fie semnată de guvernul român împreună cu prima notă. În urma acestui fapt ministrul l-a rugat prin telefon pe plenipotențiarul român să revină și i-a transmis și nota anexă. Probabil, Diamandy a fost foarte nemulțumit de această completare și, referindu-se la faptul că nu are dispoziții în legătură cu posibilitatea de a semna nota anexă, a propus să fie telegrafiat Brătianu pentru a cere instrucțiuni în legătură cu aceasta. Potrivit impresiilor lui Sazonov, Diamandy a fost extrem de deranjat de restricțiile ce decurgeau din presupusa notă anexă” [18, p.35].

Opoziția și refuzul lui Constantin Diamandy a făcut ca atât aparatul diplomatic rus, cât și Sazonov să-și revadă pozițiile și să renunțe la nota anexă. Din aceste considerente, ministrul plenipotențiar român a fost telefonat pentru a reveni la MAE, dar acest lucru a avut loc abia a doua zi, la 17 septembrie.

În cadrul discuțiilor dintre diplomatul român și Schilling ultimul consemna: „Diamandy a început să vorbească și s-a stabilit că într-adevăr el este foarte agitat în legătură cu discuția de ieri cu ministrul. Făcând referință la faptul că propunerile noastre de a semna nota anexă demonstrează neîncrederea noastră față de România și, în afară de aceasta, că în această notă adăugată se cere de la România promisiunea de a favoriza contrabanda militară, el și-a exprimat îndoiala că noua noastră propunere va fi acceptată la București. Probabil, Diamandy s-a supărat de faptul că, în primul rând, când i-a spus lui Sazonov despre nota anexă „Cred că aceasta nu vine de la Dumneavoastră”, Sazonov i-ar fi răspuns strict: „Domnule plenipotențiar, fiți atent, Dumneavoastră pășiți pe un teren șubred”. În al doilea rând, când Diamandy a început să conteste nota anexă, Sazonov i-ar fi spus că pe dânsul nu-l interesează părerea lui Diamandy și că el vrea să știe părerea lui Brătianu, de aceea îl roagă să-i trimită acestuia textul. În legătură cu ultima solicitare, Diamandy i-a reproșat: „Eu nu sunt o instanță de transmisiune pentru guvernul imperial, ci doar pentru guvernul meu, instanța Dumneavoastră de transmisiune este Poklevski la București”. Diamandy considera că „însăși înaintarea unei note anexe la nota de bază ar trebui să facă la București o impresie neplăcută și chiar ar putea să-l influențeze pe Brătianu să se decizie de intenția de a semna o înțelegere cu noi.... Impresiile asupra lui Brătianu pot fi atât de puternice, încât ar putea să anuleze toate înțelegerile care au fost obținute de la întâlnirea de la Constanța; el asigură că noi am făcut un pas înapoi în timp, în comparație cu înțelegerile de la Constanța, și spunea că chiar dacă Brătianu l-ar fi delegat să semneze nota anexă, atunci el, Diamandy, ar fi cerut retragerea sa, decât ar fi pus semnătura sub un astfel de document” [19, p.343-344].

Opoziția venită din partea ministrului plenipotențiar al României a făcut ca poziția diplomației ruse față de semnarea și a notei anexe să fie revăzută. Astfel, în discuțiile cu Constantin Diamandy secretarul Ministerului Afacerilor Externe al Imperiului Rus demonstra că în niciun caz nu s-a dorit o semnare concomitentă a ambelor documente, fiind necesar de a fi semnată nota de bază. Cu toate că reprezentantul României s-a pronunțat împotriva, argumentând că au apărut noi circumstanțe, totuși după trei ore de discuții acesta a fost convins să dea un răspuns definitiv în următoarea zi.

Despre același lucru a fost informat și S.D. Sazonov, care a căzut de acord cu poziția luată, despre care fapt a fost anunțat prin telefon și reprezentantul României.

Drept urmare, Constantin Diamandy s-a prezentat a doua zi la MAE al Imperiului Rus, unde au fost schimbate notele – înțelegere; acestea au rămas date cu ziua anterioară [20, p.36].

Totodată, din partea rusă s-a decis că observația pe care se considera de cuviință a fi făcută cu referire la cuvântul „a se opune” din pct.1, precum și explicația termenului „neutralitate binevoitoare” a României, va fi anunțată lui Brătianu prin intermediul lui Poklevski.

Ca rezultat, în Zilnicul Ministerului de Externe se consemna: „Fiind vizitat la 1 octombrie la orele șase seara de către reprezentantul României, acesta m-a informat că el a primit recent telegrama de la București, în care Brătianu îl informa că în ajun Poklevski i-a transmis pachetul primit de la Petrograd și o scrisoare sau, mai bine zis, o notă, în care el face explicație la exprimarea sa greșită cu referire la termenul „s’opposer” și, de asemenea, cere explicarea noastră referitor la termenul „neutralitate prielnică” a României. După spusele

lui Diamandy, această notă, îndeosebi în ultima sa parte cu referire la neutralitate, a lăsat impresii foarte neplăcute asupra lui Brătianu, astfel încât acesta se întreabă dacă se poate considera că înțelegerea a fost obținută. În tot cazul, el consideră că nu poate primi nota lui Stanislas Poklevski-Koziell, însărcinându-l pe Diamandy să-l anunțe despre aceasta pe Sazonov, propunând chiar ca în cazul în care noi vom insista ca aceasta să fie primită, să se considere înțelegerea ca nefiind încheiată...

... La întrebarea dacă Poklevski a acționat reieșind strict din indicațiile venite de la Petrograd, eu i-am răspuns că, într-adevăr, acesta a fost însărcinat ca numai decît să facă în scris un demers cu privire la interpretarea noastră a termenului „s'oposer”, deoarece noi sub nicio formă nu dorim să creăm orîșicare iluzii românilor, chiar dacă aceste iluzii ne-ar fi nouă acum de folos; îndeosebi ținând minte exemplul anului 77, noi nu dorim să permitem din nou posibilitatea oricăror neînțelegeri.

Cât privește interpretarea noastră a românescului „neutralitate binevoitoare”, în această privință lui Poklevski nu i s-a spus clar sub ce formă el trebuie să transmită lui Brătianu această interpretare. Este posibil ca Poklevski să fi considerat de cuviință să o facă în scris, dar eu sunt convins că la noi nu vor insista ca acest lucru să se facă anume sub această formă. Din aceste considerente, i-am sugerat lui Diamandy să-i telegrafieze lui Brătianu că lui Poklevski i s-a ordonat să aducă la cunoștință aproximativ următoarele: că noi înțelegem termenul „neutralitate binevoitoare” în sensul că permite înlesnirea de către România a aprovizionării Serbiei și, în același timp, îi permite să nu îngăduie ca depozitele și drumurile României să fie folosite de țările, a căror poziție permite a le suspecta ca fiind de partea dușmanilor Triplei Înțelegeri” [21, p.37-38].

În urma discuțiilor purtate între Constantin Diamandy și baronul Schilling s-a decis ca reacția lui I.C. Brătianu să nu fie adusă la cunoștința ministrului de externe rus S.D. Sazonov. La rândul său, ministrul plenipotențiar român urma să telegrafieze la București pentru a explica ce înțelege partea rusă prin „neutralitate binevoitoare”. La rândul său, cancelarul MAE urma „sa-i propună lui S.D. Sazonov ca acesta sa-i telegrafieze lui Poklevski, pentru a confirma necesitatea de a face explicația în scris cu referire la termenul «s'oposer»”. Cât privește cea de a doua parte a mesajului său, să se limiteze la o explicație verbală și să se satisfacă de un răspuns de asemenea verbal din partea lui Brătianu în sensul expus de către mine.

În felul acesta, noul incident a fost consumat și, în conformitate cu discuția, Sazonov și-a dat acordul să trimită o astfel de telegramă lui Poklevski” [22, p.38-39].

Într-adevăr, incidentul a fost consumat, înțelegerea Sazonov-Diamandy rămânând în vigoare și stabilind raporturile dintre România și Imperiul Rus.

Memoriile și informațiile documentare analizate arată că calificativele sovietice și, ulterior, ruse sunt totalmente nefundamentate, deoarece unul dintre scopurile diplomației imperiale ruse consta anume în menținerea cel puțin a statutului de neutralitate al României.

Dat fiind și poziția sa geografică, și resursele sale naturale, România, ca actor activ al relațiilor internaționale, prezenta un interes deosebit pentru Imperiul Rus.

Cât privește eforturile diplomatice ale celor două state, în linii generale acestea și-au atins scopul, deoarece, pe de o parte, Imperiul Rus a obținut garanția de neutralitate din partea României, iar ultima a obținut recunoașterea alipirii la ea a teritoriilor locuite de către români din cadrul Imperiului Austro-Ungar, în cazul reușitei Antantei.

Анеха 1

Nota министра иностранных дел румынскому посланнику в Петрограде Диаманди.

1 октября/18 сентября 1914 г.

Mr. le ministre,

A la suite des pourparlers qui ont eu lieu entre nous, j'ai l'honneur de vous faire la déclaration suivante:

La Russie s'engage à s'opposer à toute atteinte au statu quo territorial de la Roumanie dans l'étendue de ses frontières actuelles.

Elle s'engage également à reconnaître à la Roumanie le droit d'annexer les régions de la monarchie Austro-Hongroise habitées par des Roumains. Pour ce qui a trait spécialement à la Bukovine, le principe de la majorité de la population servira de base à la délimitation des territoires à annexer soit par la Russie, soit par la Roumanie. Cette délimitation sera effectuée à la suite d'études spéciales sur les lieux. Une commission mixte sera nommée à cet effet, munie d'instructions qui s'inspireront de l'esprit de conciliation qui anime les deux gouvernements.

La Roumanie pourra occuper les territoires susindiqués au moment qu'elle jugera opportun.

La Russie s'emploiera à faire ratifier les engagements ci-dessus par les Cabinets de Londres et de Paris.

En échange de ce qui précède la Roumanie de son côté s'engagera à observer, jusqu'au jour où elle occupera les régions de la monarchie Austro-Hongroise habitées par des Roumains, une neutralité bienveillante à l'égard de la Russie.

Il est entendu que la présente déclaration sera tenue secrète jusqu'au moment de l'annexion par la Roumanie des territoires dont il est question.

Veillez etc.

Sazonov.

Перевод.

Г. посланник,

Ссылаясь на происходившие между нами переговоры, имею честь сделать вам следующую декларацию:

Россия обязуется противодействовать всякой попытке нарушить территориальный status quo Румынии в пределах ее настоящих границ.

Она равным образом принимает на себя обязательство признать за Румынией право присоединить населенные румынами области Австро-Венгерской монархии. Что касается специально Буковины, то принцип большинства населения будет служить основанием для разграничения территорий, которые должны быть присоединены или к России, или к Румынии. Это разграничение будет проведено после специального изучения вопроса на месте. С этой целью будет назначена смешанная комиссия, которая будет снабжена инструкциями, составленными в примирительном духе, одушевляющем оба правительства.

Румыния может занять означенные выше территории в момент, который она сочтет удобным.

Россия возьмет на себя получение от лондонского и парижского кабинетов ратификации указанных выше обязательств.

Взамен за вышеизложенное Румыния, со своей стороны, обязуется соблюдать до того дня, когда она займет населенные румынами области Австро-Венгерской монархии, доброжелательный нейтралитет в отношении России.

Условлено, что настоящая декларация останется секретной до момента присоединения Румынией территорий, о которых идет речь.

Примите и пр.

С а з о н о в.

Апеха 2

Проект добавления к ноте Сазонова.

Pour éviter tout malentendu le soussigné Mr. Sazonow, ministre des affaires étrangères, croit devoir préciser que l'engagement contenu dans sa note du... * de s'opposer à toute atteinte au statu quo territorial actuel de la Roumanie implique pour la Russie une action diplomatique et non pas une action militaire.

En outre Mr. Sazonow croit devoir ajouter que la neutralité bienveillante que la Roumanie s'engage à observer aux conditions spécifiées dans la note précitée, implique:

1) Le concours amical en gouvernement roumain à la Russie en tout ce qui concerne la guerre actuelle et tant que ce concours n'exige pas une action militaire que la Roumanie reste libre de n'entreprendre que si elle le juge opportun.

2) La prohibition par le gouvernement roumain de tout passage par son territoire de combattants ou de personnel affecté à des services techniques militaires ainsi que toute exportation ou transit d'articles considérés comme contrebande, de guerre à destination des pays en guerre avec la Russie et ses alliés ou des pays dont l'attitude dans le présent conflit est encore incertaine.

3) La concession de toutes facilités pour le transit de matériel de guerre et d'approvisionnement venant de Russie et destiné à la Serbie.

Перевод.

Во избежание всякого недоразумения нижеподписавшийся г. Сазонов, министр иностранных дел, считает долгом разъяснить, что заключающееся в его ноте от ... обязательство противодействовать всякой попытке нарушения нынешнего территориального status quo Румынии влечет для России принятие мер дипломатического воздействия, а не военное выступление.

Помимо того, г. Сазонов считает нужным добавить, что доброжелательный нейтралитет, который Румыния обязуется соблюдать на условиях, изложенных в указанной выше ноте, включает:

1) Дружественное содействие румынского правительства России во всем, что касается нынешней войны, поскольку это содействие не вызывает военных действий, которые Румыния сохраняет право начать лишь в случае, если она сочтет это целесообразным.

2) Запрещение румынским правительством всякого транзита через свою территорию комбатантов или персонала, входящего в состав военно-технической службы, а равно вывоз и транзит предметов, признаваемых за военную контрабанду, если они предназначаются для стран, находящихся в войне с Россией и ее союзниками, или для стран, отношение которых к настоящему конфликту еще не выяснилось.

3) Предоставление всякого рода льгот для транзита предметов военного снаряжения и снабжения, идущих из России и предназначенных для Сербии.

(După *Международные отношения в эпоху империализма. Документы из архивов царского и временного правительства 1878-1917. Серия 3. 1914-917. Том 6, часть 1, с.341-344*)

Referințe:

1. *Министерство иностранных дел России в годы Первой мировой войны: Сборник документов.* С.В. Лавров, В.Г. Титов, А.И. Кузнецов (eds). Тула: Акварис, 2014.
2. *Ibidem.*
3. САЗОНОВ, С.Д. *Воспоминания.* Москва: Международные Отношения, 1991.
4. *Министерство иностранных дел России в годы Первой мировой войны: Сборник документов.* С.В. Лавров, В.Г. Титов, А.И. Кузнецов (eds). Тула: Акварис, 2014.

* Пропуск в оригинале.

5. *Ibidem.*
6. *Международные отношения в эпоху империализма. Документы из архивов царского и временного правительства 1878-1917.* Серия 3. 1914-917. Том 3. М.Н. Покровский, Я.А. Березин. Москва/Ленинград: Государственное социально-экономическое издательство, 1934.
7. *Ibidem.*
8. *Ibidem.*
9. *Ibidem.*
10. *Царская Россия в мировой войне.* Сборник материалов и документов. Том 1. Ленинград: Центрархив, 1925.
11. *Ibidem.*
12. *Международные отношения в эпоху империализма. Документы из архивов царского и временного правительства 1878-1917.* Серия 3. 1914-917. Том 6. М.Н. Покровский, Я.А. Березин. Москва/Ленинград: Государственное социально-экономическое издательство, 1935.
13. *Царская Россия в мировой войне.* Сборник материалов и документов. Том 1. Ленинград: Центрархив, 1925.
14. *Ibidem.*
15. *Ibidem.*
16. *Ibidem.*
17. *Ibidem.*
18. *Министерство иностранных дел России в годы Первой мировой войны: Сборник документов.* С.В. Лавров, В.Г. Титов, А.И. Кузнецов (eds). Тула: Акварис, 2014.
19. *Международные отношения в эпоху империализма. Документы из архивов царского и временного правительства 1878-1917.* Серия 3. 1914-917. Том 6. М.Н. Покровский, Я.А. Березин. Москва/Ленинград: Государственное социально-экономическое издательство, 1935.
20. *Министерство иностранных дел России в годы Первой мировой войны: Сборник документов.* С.В. Лавров, В.Г. Титов, А.И. Кузнецов (eds). Тула: Акварис, 2014.
21. *Ibidem.*
22. *Ibidem.*

Prezentat la 28.01.2016